

ANDRÁS, BENEDEK, GELLÉRT, ISTVÁN, IMRE

**Hazánk korai történetének meghatározó momentuma a keresztény egyházba való betago-
lódás. A mindennapokat átható vallás, a templomok számanak növekedése, valamint az új kulturális érték-
rend ternyerése megváltoztatta a világról alkotott nézeteket. Ilyen például a szentek tisztelete, mely
a középkor szemléletében fontos tényező volt.**

A szent szó jelentése erényes, fedhetetlen, tiszteletre méltó. Ezt a jelzőt elsősorban azok érdemelték ki, akik haláluk után vallásos tiszteletben részesültek. A szentek kultusza a keresztény vértanúk tiszteletétől eredeztethető és a XIII. századig nem volt kötelező a pápa hozzájárulása a kanonizáció lefolytatásához. A XI. században a szentté avatási eljárás-
hoz már kikérték a pápa jóváhagyását, de ekkor még nem volt szabály a bírósági eljárás jóváhagyása Ró-

mától. A regnáló pápa – VII. Gergely – egy levelében így írt: „*emeljék fel azok testét, akik Pannóniában a hit magvát elvetették, és az országot prédikálással vagy intézkedéssel Istenhez térítették*”.

Kézzelfogható bizonyosság

A szentté avatott személy egy-egy közösség életében nagyon fontos volt, mert például a sírjánál csodás gyógyulásokat jegyeztek fel. A legtöbb szentnek helyi kultusza alakult ki, egy-egy városban, vagy

régióban tartották számon, tisztelték kiemelten. Ez alól természetesen kivételek Krisztus, a rokonai, az apostolok, az evangélisták és a vértanúk, akiket egyetemlegesen tisztelték.

Az ereklyekultusz a szentisztelet fontos része. Egy-egy szentté avatott személy testrészének, hajának, ruhadarabkájának vagy használati tárgyának a templomban külön helyet biztosítottak. Ez a hívek számára fontos, „kézzelfogható”, látható bizonyosság volt az adott szent

Szent Zoerard András
és Benedek

életét illetően, aki/ami így a közösséggel volt a mindennapokban. A tisztelete ezzel hatékonyabb lett, ösztönzőleg hatott példás életével. Tudjuk, hogy Szent Zoerard Andrásnak volt egy vezeklőöve, melyet halála után Fülöp apát vett le róla és azt két részre bontották, az egyiket az apát, a másikat Mór, pécsi püspök kapta. A pécsi püspöktől 1064-ban I. Gézához került a vezeklőöv, melynek későbbi sorsáról – másik feléről hasonlóképpen – semmit nem tudunk.

László király közbenjárása

Hazánkban 1083-ban I. (Szent) László király (1072-1095) közbenjárására történtek meg a szentté avatások. Ebben az évben a fiatal magyar keresztény közösség öt személyt emelt az egyetemes szentek sorába: Andrást, Benedeket, Gellértet, I. Istvánt és fiát, Imre herceget.

Először Zoerard (vagy egyes helyeken: Szórád) Andrást és Benedeket avatták szentté 1083. július 16-17-én. Csontjaikat a felemelést követően egy díszes ezüsttartóba helyezték.

A Lengyelországban született András 1010 körül halt meg, tanítványa Benedek 1013-ban rablótámadás következtében halt vértanúhalált. Mindkettőjüket Nyitrán temették el a Szent Emmerám-templomban. Andrást hitvallói érdemei, Benedek pedig kiöntött vére által lépett a szentek sorába, életük inkább erkölcsi eszményt jelentett. András aszkéta, remete életével emelkedett ki a so-

kaságból, melynek során folyamatosan Istent kereste a Trencsénél található Szalka-barlangban. Benedek, mint tanítvány, hasonlóan szigorú aszkéta életet élt, amikor rablók támadták meg, megölték és testét a Vág folyóba dobták. Kultuszuk hamar elterjedt Nyitra vidékén, morva és cseh területen, valamint Lengyelország déli részén.

Gellért püspököt 1083. július 25-én kanonizálták Csanádon. A velenői származású pap 1020 táján érkezett Magyarországra és Fehérváron találkozott az uralkodóval. István látva Gellért műveltségét, a keresztény értékrend tanítására, s nevelésre kérte fel fia, Imre számára. Később, amikor István legyőzte a Maros-vidék urát, Ajtonyt, ezen a területen püspökséget hozott létre, melynek élére a püspököt nevezte ki. Gellért püspök szerepe és cselekedetei az István halála utáni (1038. augusztus 15) zavaros időkben nehezen körvonalazhatóak. Annyi azonban bizonyos, hogy kétszer szállt szembe Orseolo Péter királlyal, s 1046-ban, amikor az előkelők az idegenbe szakadt Vazul-fiakban látták a politikai helyzet megoldását, Vata vezér hívei megölték, fejét a Duna-parton, egy sziklatömbön szétzúzták. Eredetileg Pesten temették el, majd testét felemelték és átszállították Csanádra. A szentsége már ekkortól megmutatkozott, mert vérét, amely a sziklatömbre került, a Duna több éven keresztül sem tudta lemosni. Ezután nem sokkal a mai

Gellért-hegy lábánál templomot emeltek a püspök tiszteletére.

Első királyunk szentté avatása 1083. augusztus 15-20 között zajlott le. István egyházszervező munkája és a keresztény alapokon nyugvó állam alapjainak lerakása meghatározó volt a magyarság és a régió későbbi sorsát illetően. Egyháztámogató munkája, templomalapításai (Fehérvár, Zalavár, Pécsvárad stb.) jól jelzik elkötelezettségét a keresztény hit támogatása és megtartása mellett. Halála napja, augusztus 15-e keresztény naptárunkban annak a Nagyboldogasszonynak a napja, akinek felajánlotta az országot. Temetése a fehérvári templomban történt, ahol korábban már fiát, Imre herceget is eltemették (1031). 1061-ben pogánylázadás miatt a testet biztonságba helyezték, kiemelve az átalakított római szarkofágból, jobb karjának kézfejét leválasztották és ismeretlen helyre menekítették, a testet pedig egy szabályos sírba egy nehéz kőlap alá helyezték.

A kanonizáció nem volt problémamentes. A test ünnepélyes felemelésekor a nehéz kőlapot nem tudták megmozdítani. Ekkor egy apáca, Caritas nővér tanácsára a király szabadon engedte a Visegrádon raboskodó törvényes királyt, Salamont. A tetem felemelését gyógyulások követték, így a jelenlévők azt gondolhatták, hogy István a túlvilágról is pártfogolja az eseteket.

A szentté avatási ünnepség augusztus 20-án fejeződött be, ezért ezen a napon ünnepeljük első királyunkat. A Szent jobb később előkerült, egy Mercurius nevű pap őrizte kicsiny templomában a Berettyó vidékén. Ezen a helyen I. László király templomot építtetett a Szent

Gizella és István a koronázási paláston

jobb tiszteletére, mely a későbbiekben zarándokhellyé vált.

Gizella kimaradt

István felnőtt kora megért gyermekének, Imre hercegnek a kanonizációja 1083. november 5-én történt. Imre fiatalon, 1031-ben alig 25 évesen halt meg egy vadászon. Szentté avatása rövid életének hitbuzgalmában kereshető. Legendájából tudjuk, hogy szűzies életet élt, bár halálakor nős volt. Emlékét a Szent Imre-legenda is őrzi, mely szól a tiszta életről, a kegyes hercegről. Ez a legenda említi azt is, amikor Imre Istvánnal és Gizellával Pannonhalmán járt és a papok üdvözlésénél némelynek egy, míg másnak több csókot adott. Amikor István megkérdezte, miért cselekszi ezt, Imre felsorolta mindegyik

pap érdemeit apjának, kiemelve azt, hogy annak adott több üdvözlést, aki a legrégebben járt el a megtartóztatás erejében. A legendából tudjuk, hogy keveset aludt és éjszaka is imádkozott, amit apja titokban megfigyelt. A magyar ifjúság védőszentje, jelképe a lilium.

Történetként nézve első királyunknak és fiának szentté avatását, egy érdekes dolog tűnik fel. István tettei,

Szent Imre herceg éjszakai imája, Imre csókkal köszönti a szerzeteseket, szüzességi fogadalmat tesz, temetése (Magyar Anjou Legendárium)

Szent Gellért szobra régi képeslapon

pozitív kultusza érthetővé teszi a kanonizációt. Imre herceg esetében is találunk olyan a keresztényi hit szempontjából pozitív tényezőket, melyek alkalmassá tették arra, hogy a szentek közé emeljék. Azonban Gizella királyné, akit később boldoggá avattak, nem került be a szentek sorába, s így nem lett teljessé egy szent család képe. Véleményünk szerint ennek oka, hogy I. László, mint Vazul-leszármazott, jó okkal nem kezdeményezte Gizella szentté avatását. Mégpedig valószínűleg azért, mert Gizella és nem István parancsára tették uralkodásra alkalmatlanná, vagyis vakították meg Vazul Imre herceg halála után.

Fenti két kanonizáció Lászlónak fontos legitimizációs lépést jelentett hatalmának biztosítására. (A törvényes uralkodó I. András fia, Salamon király volt, akit a visegrádi várba záratott.)

A szentté avatás politikai megfontolásból fakadt, valamint a fennálló társadalmi rend stabilitását is segítette. László uralkodása a megszilárduló hatalom, a belső béke helyreállításának időszaka. István halálától kezdve László uralkodásáig nem voltak békés évek a királyságban. Éppen ezért az istváni gyakorlatot, a szilárd alapok további építését László is magáévá tette.

1083-tól kezdve a fiatal Magyar Királyságnak saját szentjei lettek. Az 1092-es szabolcsi zsinaton István, Imre, Gellért ünnepéről külön rendelkeztek, azok kultusza ettől kezdve rohamosan terjedni kezdett, templomok sokasága választotta védőszentjéül első királyunkat.

PLÁNER LAJOS

